

Дзвюх пlynяў вольнае зліццё

ЛІРА-ЭПІЧНЫЯ ЖАНРЫ

Эпас знаёміць нас са знешнім светам праз падзеі, вучыць бачыць і разумець розныя чалавечыя характары ў дзеянні. Лірыка дапамагае глыбей спазнаць свет эмоцый, зразумець перажыванні іншых людзей, разабрацца ва ўласнай душы. У гэтых літаратурных родаў розная сутнасць, яны непадобныя нават па знешніх прыметах: аб'ёме твораў, моўным афармленні, сродках мастацкай выразнасці. Разам з тым у эпічных творах часта сустракаюцца эмацыянальныя выказванні, якія перадаюць адносіны аўтара да падзей і герояў, і нават вялікія аўтарскія разважанні — лірычныя адступленні. У такіх выпадках мы маем справу з лірычнай прозай. І наадварот, у лірычных творах, напрыклад у пейзажнай лірыцы, вы знаходзілі апісанні, уласцівыя эпасу. Такім чынам, рысы эпасу і лірыкі могуць пераплятацца ў адным творы, робячы яго больш цікавым, арыгінальным, глыбокім.

Творы, у якіх лірычны і эпічны спосабы адлюстравання жыцця маюць аднолькава важнае значэнне, называюць *ліра-эпічнымі*. Асноўнае месца ў іх займае расказ пра незвычайнае здарэнне, ёсць падрабязна ахарактарызаваныя вобразы-персанажы, аднак заўсёды яўна прысутнічае аўтар са сваімі перажываннямі і прамымі ацэнкамі падзей. Гэта вершаваныя творы, у прыватнасці, паэма і балада.

Янка Купала

МАГІЛА ЛЬВА

(З народнага падання)

I

Нам продкаў кемкасць захавала
Шмат весцяў дзіўных з быўшых год,
Хоць гэтых весці ўжо нямала
Ў няпамяць кінуў сам народ.
Усё ж яшчэ штось засталася
Унукам з прадзедаў жыцця...
Няхай жа гэтыя калосі
Мінуць скаранне небыцця!
Няхай той час, што згінуць мусіў
У беспрасветнай векаў мгле,
Для беспрыпыннай Беларусі
Хоць толькі ў песні ажыве.
Збіраць пачнем зярно к зярняці,
Былое ў думках ускрашаць,
Каб быт на новы лад пачаці
І сеўбу новую пачаць.
Пачнём дакапывацца самі
Разгадкі нашых крыўд і бед,
Што леглі цёмнымі лясамі
На нашай долі з даўных лет.
Пачнём някратаны паданні
Сачыць пад бацькаўскай страхой,
Шукаць ад рання і да рання,
А толькі хай шукае свой.

II

Над быстрым Днепрам, дзе сягоння
Стаяць Магілева муры,
Драмала пушча ў сотні гоняў,
Змагала громы і віхры.

На дрэва дрэва нагінала,
Адно к другому прыгняла,
Сукі з сукамі пасплятала
І з ветрам гутарку вяла.
Ваўкоў, дзікоў, ласёў, мядзвездзяў
Была там днёўка і начлег
У летні час, і ў галаледдзе,
І ў зімавы глыбокі снег.
Людзей не знаў лес гэты хмурны,
Зайздросна сцежкі свае крыў,
Адно сваім дном Дняпра бурны
З вясны да восені ўдаль плыў.
А з пушчы вырваўшысь на поле,
Шумеў і грозны слаў праклён,
Што не даваў яму лес волі —
Давіў галлём з усіх старон.
У гэтай пушчы з перадвекаў —
Што так драмала ўдоўж і ўшыр, —
Сялібу меў сабе Машэка,
Разбойнік страшны на ўвесь мір.

III

Даўней не зналі так марнеці,
Як мы марнеем з году ў год,
Асілкаў шмат было на свеце,
Быў шмат дужэйшы наш народ.
Асілкам гэтакім ад роду
Машэка быў ў сваёй радні, —
Дзіцём нясці ўжо мог калоду,
Якой трох сталых — не маглі.
Але хоць сілу меў такую, —
Нікому крыўды не рабіў, —
Натуру меў ён залатую,
Як бы ягнём, патульны быў.
Чаму ён так змяніўся з часам,
Што да разбойства давяло,
І да крыві людской стаў ласым,
Сваё пакінуўшы сяло?

Ці дома хлеба меў замала,
Ці крыўду вызнаў ад каго,
Ці мо прастору не ставала,
І ў пушчы стаў шукаць яго?
Ўсё гэта не было прычынай,
Але, як вестка падае,
Была прычынаю дзяўчына,
Машэка згінуў праз яе.

IV

У вёсцы той, дзе жыў ён змалку,
Дзе пасвіў, дзе араў, касіў,
На воку дзеўку меў, Натальку,
Аб ёй адной ён толькі сніў.
Былі з сабою адналеткі,
На прызбе рыліся ў зямлі,
На сенажаці рвалі кветкі,
Ўдагонкі разам часта йшлі.
Як толькі ён яе дагоніць,
Як пёрка носіць на руках,
Смяецца, весела гамоніць,
Хоць там дзяўчыну мучыць страх.
Калі ўжо сталі падрастаці,
К рабоце трэ было ісці,
Дык ці то ў полі, ці то ў хаце
Умелі той таго найсці.
Аб чым з сабой тады ўдваёчку
Снавалі думкі, сеўшы ў рад, —
Пытаць аб гэтым трэба ночку
І за акном вішнёвы сад.
Жылі... Дзянькі за днямі гналі
Так ад вясны і да вясны.
Пасля і самі не спазналі,
Як палюбіліся яны.

V

Каханне — лёгкая прынада
Для сэрцаў чуткіх, маладых,

Хоць бы гняздзілася ў ім здрада,
Хоць гэта б яду быў кяліх.
Усе мы п'ём яго з дурноты,
Жывём ні явай і ні сном.
А прападзе к яму ахвота —
Тады — па часе ўжо — плюём.
На гэту вудачку каханья
Папаў Машэка, як не свой;
Ані спакою, ні прыстанья
Не меў ён з гэтаю бядой.
Сябе сам кінуў у няволю
Дзявочых ласк і пустаты;
Пацех меў шмат, цярпення болей,
То весел быў, то — як струты.
Дзяўчына... ведама, дзяўчына —
Хто там згадаў, што ў ёй сядзіць;
Любіла ж, пэўна, хоць часінай, —
У лес па гэта не хадзіць.
Машэка гэтакі асілак,
Што рваў дзярэўе з каранём,
Ў руках яе стаў як апілак:
Яго забрала хараством.

VI

О, шмат прыгожанькіх дзяўчатаў
Старонцы нашай Бог прыдбаў!
Царэвіч ехаць мог бы ў сваты
К ёй не адной, каб толькі знаў.
Душы і сэрцайка такога
І той бязмернай дабраты
Шукаці хіба толькі ў Бога, —
Ў другіх людзей не знойдзеш ты.
На беларускую дзяўчыну,
Калі тут праўду ёй аддаць,
Ніхто йшчэ каменем не кінуў
І не паважыцца кідаць.
Наталька ў вёсцы між сваімі
Найпрыгажэйшаю была,

Грудзямі, шчочкамі, вачыма,
Як мак, між макамі цвіла.
Павеўна, як даспелы колас,
Ішла наперад у танок,
З грудзей гарачых звонкі голас
Змяняла ў песню — як званок.
Прыхільна хлопцы аглядалі
Яе павабны гібкі стан,
Дый толькі сціха уздыхалі...
Адзін Машэка быў тут пан.

VII

Той панства меў недаўгавечна,
Канаў пацехі час святы:
Па Днепру выпала канечна
На Украіну гнаць платы;
Машэку йкраз чарга папала.
Спачатку слухаць не хацеў;
Быць можа, на яго бы стала,
Бо не на жарты сілу меў,
Але Наталька ўгаварыла:
«Едзь! штось заробіш к жаніцьбе».
Ну, як тут не паслухаць мілай!
І наш Машэка у жальбе
Па ненаглядненькай дзяўчыне,
Паплыў з платамі ў край чужы
Таей Дняпровай гладдзю сіняй
Ад роднай прадзедаў мяжы.
Зямля сябе у зелень скрыла,
Лес цёмны з ветрам гаманіў,
Зязюля век людзям лічыла,
А сонца цешылася з ніў.
Машэка плыў, марнеў з нягоды,
Аддыху рэдка меў калі.
І думаў, каб хаця ўжо воды
Яго Дняпровы не змаглі.

VIII

Ў дарозе шчасце паручыла,
Загнаў да Кіева платы,
Дамоў вяртаўся з новай сілай
Пабачыць родныя куты,
Натальку любую сустрэці,
Аджыць агнём яе вачэй,
Бо гэтых вочак на ўсім свеце
Ён не сустрэў ані ў аднэй.
Спяшыць няўпынна, крок за крокам,
Мінае поле і лясы.
Зямлі сваёй жаданым вокам
Шукае, як канюх расы.
Штось каля Ўзвіжання дабраўся
Дамоў з далёкай чужыны...
О, лепш бы першай не даждаўся,
Як нарадзіўся ён, вясны!
Бядак дачуўся ад суседаў,
Што ўжо Наталькі маладой
Не засталось даўно і следу, —
Як бы Дняпровай сплыў вадой.
Сплыла і ўся яго надзея
Дажыць у радасці жыццё.
Каханне ў сэрцы гэтак сеяў,
А жаць прыйшлося пракляццё.

IX

Непадалёк, дзе жыў Машэка,
Быў двор вялікі, а ў двары
Стаялі хорамы ад векаў
Над самым Днепрам, на гары.
Абведзен быў высокім мурам
Палац, як той астрог, кругом,
Сталетні ліпы ўкруг панура
Стагналі ночаю і днём.
Баярын тамка жыў багаты,
Яшчэ лятамі малады,
Да сваявольства быў заўзяты,

Па-свойму час губляў з нуды.
 Усюды броіў самазбродам,
 Тварыў закон свой і свой суд
 Над абнядоленым народам,
 Што збыць не меў сіл сваіх пут.
 Паціху толькі ў вёсках людзі
 Маркотну гутарку вялі
 Аб крыўдах тых, што ім на грудзі
 Праз пана каменем ляглі.
 О, як адзін хто праз другога
 Цярпіць, то йшчэ тут паўбяды,
 Але не скрыці ад нікога
 Нам крыўды цэлай грамады!

Х

Праз вёску са сваёй дружнай
 Баярын гэты ехаў раз,
 І ля Натальчынай хаціны
 Ён затрымаўся на папас.
 Тут хараство яму дзявоча
 Упала ў вочы, бо нідзе
 Яго не бачылі йшчэ вочы
 Штось прыгажэй у прастаце.
 Як грозны быў, дык стаў ліслівы,
 Пачаў к дзяўчыне падсядаць,
 Пускаць туман і, як бы дзівы,
 Ёй брэдні ўсякія складаць.
 Што гаварылі, чым ёй кадзіў —
 Не варта паўтараці тут,
 Але з тых пор, як па загадзе,
 Ён спадабаў вясковы кут.
 Тады-сяды стаў заглядаці
 Ўсё да Натальчыных акон,
 Хоць і глядзелі бацька, маці
 На гэта коса з першых дзён.
 Пасля к сабе яе стаў кліцаць.
 Яна ішла за ім, як цень,

А. Кашкурэвіч.

Ілюстрацыя да паэмы
 Янкі Купалы «Магіла льва»

Аж пачала ўся вёска тыкаць
На дзеўку пальцамі штодзень.

XI

Людская хітрасць даніманнем
Патрапіць шмат зла натварыць,
Калі прыкінецца святляным
Святлом, што праўдаю гарыць.
Душу вам лёстачкамі¹ выйме
І павядзе на павадку
Яе пуцінамі крывымі,
І ўжо не ўскрэснуць бедаку.
З Наталькай выйшла гэтаксама,
Сама к бядзе пайшла сваей,
Звязаўшы дружбай сябе з ямай,
Не дбала свету і людзей.
Забыла ўсе Машэкі ласкі,
Каханне шчырае яго, —
Пад чарам ворагавай казкі
Зраклася мілага свайго.
Не прачувала горкай долі,
Якую лёс людзям нашле;
Раз, як пайшла у двор, дык болей
Яе не ўбачылі ў сяле.
Сваю так сетку распускае
На мух услужлівы павук,
Пакуль не ўваліцца якая
І ўсіх не выведае мук.

XII

Мінула восень, а за ёю
Прыйшла з марозамі зіма.
Машэка жыў з сваёй сям'ёю, —
Не жыў, а блукаўся, як цьма.
Як бы не чуў дакучных кпінак,
Адданы гору і жальбе;
Ўжо ведаў, дзе найшла прыпынак

¹ Лёстачкі, лёсткі — ліслівыя словы.

Яго Наталька для сябе.
Падчас бліжэй к двару падходзіў,
Страшэнна кляў і выгражаў
І страх на стражу ўсю наводзіў,
Якую пан сабе дзяржаў.
Але не меў Машэка сілы
Такой, што сцены б разваліў
Туды, дзе вораг з яго мілай
Пасцель пуховую дзяліў.
Не мог на мак яму змяць косці,
Пракляцце толькі прызываў,
Ад сцен адходзіў з большай злосцю
І штосьці жудкае кнаваў¹.
З дня ў дзень хмурней ён станавіўся,
Расла ў ім помста, як змяя, —
І сам, як гадзіна, ў ёй віўся,
Ў жыцці не бачачы пуцця.

XIII

Што ёсць на свеце горш ад помсты,
Што знойдзеш ад яе страшней,
Каго не згоніць з сцежкі прастай,
Не ўкіне ў цьму, за ноч цямней?
Душу і думы атумане,
Ачэпіць зводным павуццём
І распасцяжыць уладанне
Над целама, над усім жыццём.
Засела так яна ў Машэкі,
І суладаць з ёю не мог,
Крыві б пусціў, здаецца, рэкі,
І ў іх бы з крыўдай сваёй лёг.
Крывёй ці віннай, ці нявіннай
Насмерць упіўся бы з душой,
Другіх губіў бы і сам гінуў,
Абы цярэў чужы і свой.
У муках страшных дачакаўся

---

¹ *Кнаваць* — тут: задумваць, планаваць.

Машэка першых дзён вясны
І з вёскай роднай папрашчаўся,
Уцёк з радзімай стараны.
У пушчу ўцёк, у ёй асеўся,
Змяніўся ўвесь, як ваўкалак,
У скуру воўчую адзеўся
І стаў на жыр¹ выходзіць так.

XIV

Так страшным стала яго імя
На ўсю аколiцу з тых дат
Паміж сваімі і чужымі,
Як страшны імем сваім кат.
З сваёй бярлогі на дарогу
Вылазіў грозны, з булавой,
Як пошасць², сеяў скрозь трывогу,
Загоны росячы крывёй.
Спачатку дань жыццём плацілі
Яму адны багатыры,
Пасля знаходзілі ў магіле
Спачын і вёсак жыхары.
Не памагалі мольбы, чары, —
Крывава суд тварыў, караў;
Абезгалоўлены ахвяры
З сабою ў пушчы забіраў.
Дарма шукаюць яго схову
Бацькі забітых і сыны,
Адно збірае больш галоваў
Ён з непамернай той вайны.
Штодзень расце Машэка ў славу,
Расце з крывавага жніва,
Бароніць пушча яго справу,
А гімн пяе яму сава.

В. Шаранговіч.

Ілюстрацыя да паэмы
Янкі Купалы «Магіла льва»

¹ *Ісці на жыр* — ісці на разбой, рабаванне.

² *Пошасць* — эпідэмія, хвароба.

XV

Ці доўга йшчэ бы гаспадарыў
Ён гаспадаркаю такой,
Крывёй палашчучы папары,
Крывёй гарачаю людской,
Каб не сустрэў сярод дарогі
Адно здарэнне, як той вір,
Калі раз, выбрыўшы з бярлогі,
Йшоў з булавой сваёй на жыр.
Ішоў і ўбачыў, як карэта
Напроць кацілася якраз;
Машэка рады знайдзе гэтай
І не марнуе дарма час.
Мінута. Ўжо стрымаў ён коні,
Як сноп, зваліўся ўжо фурман,
Ўжо булавой у дзверцы звоне,
З карэты скочыў к яму пан.
Але не ўспеў і азірнуцца,
Як на зямлі няжыў ляжыць;
Машэка доўбняй замахнуцца
Яшчэ на некага спяшыць...
І дзіва дзіў: рука самлела,
Слязамі вочы залілісь...
Наталька тут яго сядзела
І так глядзела, як калісь!

XVI

Як чалавек ні азварэе
З якіх там колечы прычын, —
Надойдзе час і азарэе
Яго душа хоць міг адзін.
Чуццё прабудзіцца людское,
Дабро у сэрцы ажыве,
І зацвітуць красой святою
Дзіцячы думкі ў галаве.
Чуць толькі ўгледзеў у калясцы
Машэка любую сваю, —
Ў яе ўтануў даўнейшай ласцы,

Ёй пакарыўся без баю.
Бы тую пёрынку птушыну,
Ў сваю бярлогу яе нёс,
З лісточкаў мяккую пярыну
Ёй слаў, і сам у радасць рос.
Быў рад сваёй так доўгай згубе,
Ў нагах з пакораю сядаў,
Як здаўна, песціў і галубіў,
І словы чулыя складаў.
А толькі бедную Натальку
Жыццё з ім цешыць не магло,
Як тую грэшную русалку —
Жывыя людзі і святло.

XVII

Спазнаўшы панскія раскошы,
Дзіцё сяла і грамады,
Не мела сіл змагчы ў пустошы
І адзіноцтва, і жуды.
Хоць на Машэку спазірала
Прыхільным поглядам падчас,
А ўсё у думках штось кнавала,
Агонь благі ў вачах не гас.
У думках думала няўпінна,
Як ёй разбойніка згубіць,
Якога не магла нявінна
Ўжо так, як некалі, любіць.
Раз, калі спаў Машэка з ёю,
Зрабіць надумала сваё —
За кроў пралітую крывёю
Яму яго забраць жыццё.
Паціху ўстала, нож агромны
Ўзяла ў яго з-пад галавы
І утапіла ў шыі соннай,
Ды той застаўся йшчэ жывы.
Яна другі раз замахнула
І трэці раз перавяла, —

Яго і жылка не дрыгнула, —
Душа ад цела адышла.

XVIII

Так страшны той разбойнік згінуў,
Што ўмеў любіць і забіваць;
На грэх пусціўся праз дзяўчыну
І мусіў праз яе сканаць.
Яна, сваё зрабіўшы дзела,
Ўжо страхам гнаная нямым,
У вёску родную ляцела
І расказала аб усім.
Прынесла добрыя ўсім весці,
Што ўжо разбойніка няма;
Яе віталі добрай чэсцю,
З усімі цешылася сама.
Вяла з сабой сяло народу,
Дзе спаў Машэка вечным сном,
Куды йшчэ ўчора усе ходы
Былі закрытыя людзём.
Сышлася вёска над Машэкай
Нядаўну бачыці гразу,
І не было там чалавека,
Каб хоць адну пусціў слязу.
Йшлі ад яго к гары вялікай,
Ахвяры дзе яго ляглі, —
Касцей знаходзілі без ліку,
Галоў без ліку там знайшлі.

XIX

Капалі ў пушчы дол глыбокі,
Дно высцілалі у кару,
І насып сыпалі высокі —
Машэку насып, як цару.
А на гары той недалёкай
Хавалі косці у зямлі
Ахвяр, што ад рукі нялёгкай
Без часу на той свет сышлі.

За днямі дні пабеглі шпарка,
Ў няпамяць шоў за годам год,
Мянялась свету гаспадарка,
Жыццё-быццё змяняў народ.
Той насып, дзе ляжаў Машэка,
У мох і дзерава аброс;
Пякла улетку яго спека,
Зімой трашчаў над ім мароз.
Машэкі імем сталі маткі
Пужаць, калышучы, дзяцей,
А кумкі, збегшысь на папрадкі,
Аб ім шаптаць адна аднэй.
Яго высокую магілу —
Дзе лес ды вецер панаваў —
Знаць, што вялікую меў сілу,
«Магілай Льва» народ назваў.

XX

Над ёю з часам дрэвы палі,
І горад вырас, як з зямлі,
Яго Магілевам назвалі,
Бо йнакш прыдумаць не маглі.
Там, дзе пушчар быў і балота, —
Муры глядзяцца у раку,
Зіяюць вежы пазалотай,
Жыццё кіпіць, як у гаршку.
Пры самым месцы, дзе хаваці
Людцы нябожчыкаў нясуць,
Гару з магілкамі відаці —
Яе Машэкавай завуць.
І ціха, ціха на гары тэй
Чарнеюць пліты і крыжы,
То летнім сонейкам сагрэты,
То ззябшы ўзімку, ў маразы.
Падчас вясной заблудзіць птушка,
Зазвоніць песенькай сваей,
Павесялее спяча душка
Ды зноў засне яшчэ мацней.

А пад гарой Дняпровы хвалі
З вясны да восені шумяць
І штось гавораць цёмнай далі,
А што? — нам, грэшным, не паняць!

1. На якія пытанні спрабуе знайсці адказ аўтар?
2. Знайдзіце ў пачатку паэмы апісанне пушчы. Чаму яно менавіта такое? Да якіх падзей падрыхтоўвае чытача апісанне?
3. Якім быў Машэка ў юнацтве? Знайдзіце ў пачатку твора эпітэты, якія найбольш выразна вызначаюць яго характар.
4. Што змяніла, зламала Машэку? Якім ён стаў? Пацвердзіце свае словы ўрыўкамі з тэксту. Ці можна апраўдаць тыя зверствы, якія чыніў Машэка?
5. Як змяніліся адносіны паэта да свайго героя? Як ён цяпер называе Машэку?
6. Вызначце самы напружаны момант у развіцці сюжэта.
7. Прачытайце словы, у якіх Янка Купала, адступаючы ад сюжэта, разважае пра страшную сілу помсты. Якое значэнне ў творы мае гэта лірычнае адступленне, як яно характарызуе самога паэта?
8. Якой вам уяўляецца Наталька? З дапамогай якіх параўнанняў, эпітэтаў аўтар стварае яе партрэт?
9. Прачытайце ўзнёслыя словы, якімі паэт апісвае прыгажосць і сардэчнасць беларускіх дзяўчат. Якое пачуццё аўтар перадае ў гэтых радках?
10. У чым, на думку паэта, прычына здрады Наталькі? Асуджае ён дзяўчыну ці шкадуе?
11. Як паставіліся да ўчынку Наталькі людзі? Як ацанілі б яго вы?
12. Вылучыце рысы эпасу і лірыкі ў творы.
13. Растлумачце сэнс назвы твора. У якіх яшчэ вядомых вам фальклорных творах тлумачылася паходжанне назваў мясцін? Што збліжае паэму «Магіла льва» з легендамі?
14. Разгледзьце ілюстрацыі Арлена Кашкурэвіча, Васіля Шаранговіча да паэмы «Магіла льва» на с. 214, 217. Знайдзіце ў тэксце словы, якія можна выкарыстаць у якасці назваў да іх.
15. Размясціце ў адпаведнасці з развіццём сюжэта словы пра Машэку (трэнажор «Вобраз Машэкі» (паэма Янкі Купалы «Магіла льва»)).
16. Параўнайце паэмы Янкі Купалы «Курган» і «Магіла льва». Чым яны блізкія?

ПАЭМА

Паэма — вялікі вершаваны, часцей сюжэтны твор, які расказвае пра важныя падзеі, апявае моцныя характары, перадае глыбокія перажыванні аўтара і яго герояў.

У вядомай вам паэме Янкі Купалы «Курган» праз сутыкненне гусляра і князя паказваецца сіла і непадкупнасць народнага мастацтва. У «Магіле льва» аўтар таксама стварыў моцны і незвычайны вобраз Машэкі. Але праз яго лёс асуджаецца жорсткасць і ўслаўляюцца дабро, чалавечнасць, высакародства.

У паэмах часцей за ўсё расказваецца пра важныя гістарычныя падзеі, пераасэнсоўваюцца народныя легенды, паданні (напрыклад, у творы «Магіла льва»). Менавіта таму гэтыя творы блізкія да вуснай народнай творчасці, у іх выкарыстоўваюцца ўласцівыя песням і легендам сродкі мастацкай выразнасці. Інтанацыі ў паэмах бываюць розныя і залежаць ад сюжэта, падзей, пра якія распавядаецца.

У паэме спалучаюцца рысы эпасу і лірыкі. З эпічнымі творамі яе збліжае наяўнасць сюжэта, дыялогаў, вобразаў-персанажаў, з лірычнымі — павышаная эмацыянальнасць, усхваляванасць апавядання, вершаваная форма і рытміка-інтанацыйныя сродкі (паўторы, інверсіі і інш.), мастацкія тропы (параўнанні, эпітэты і інш.).

Як і ў лірычным творы, у паэме выразна выяўляецца вобраз аўтара ці лірычнага героя, іх адносіны да падзей. Але ў адрозненне ад верша, тут больш складаная кампазіцыя. Важнае значэнне ў паэме маюць лірычныя адступленні, якія перадаюць пачуцці і думкі герояў, разважанні аўтара.

Спалучэнне ўласцівасцей эпасу і лірыкі дае магчымасць своеасабліва, узрушана і эмацыянальна расказаць пра важныя праблемы народнага жыцця.

Прывядзіце прыклады лірычных адступленняў з паэмы Янкі Купалы «Магіла льва». Якую ролю яны адыгрываюць у раскрыцці ідэі твора?